

Oponentský posudek na disertační práci

Daniel Heider

Suárezova metafyzika. Od pojmu jsoucna před transcendentální jednotu k druhům transcendentální jednoty. Praha 2007, 292 s.

Předložená disertační práce je věnována závažnému problému pojetí metafyziky v díle španělského filosofa Františka Suáreze *Disputationes metaphysicae*. Výběr tématu je třeba uvítat přinejmenším z několika důvodů. Za prvé je to proto, že po dobu téměř půl století po druhé světové válce se problematika druhé, „barokní“ scholastiky u nás přehlížela a téměř vůbec nestudovala. Práce Stanislava Sousedíka jsou v tomto směru čestnou výjimkou a je velmi dobře, že jeho žáci se v poslední době této tematice intenzivně věnují. Je totiž zapotřebí se vyrovnat, a to je důvod druhý, se stavem historicko-filosofického bádání v západoevropských státech i v USA, které právě v poválečné době zaznamenalo v této oblasti značný rozvoj a dosáhlo pozoruhodných výsledků. To je nezbytné za třetí konečně i proto, že druhá scholastika zaznamenala v Praze na obnovené univerzitě Karlo-Ferdinandově doby pobělohorské nejen neobyčejný ohlas, ale doznala zde i pozoruhodný rozvoj, jehož poznání a posouzení v evropském kontextu teprve umožní komplexnější poznání přínosu dějin českého filosofického myšlení i pražské univerzitní vzdělanosti v jejich úplnosti.

František Suárez, který umírá shodou okolností v roce, kdy se druhou pražskou defenestrací rozjíždí soukolí třicetileté války, stojí zároveň – podobně jako další představitelé druhé scholastiky – na rozhraní epoch nejen historických, ale i historicko-filosofických, v tomto případě mezi středověkou scholastikou a zejména dědictvím tomismu a scotismu, a filosofií novověkou. Suárez se totiž může v nejednom aspektu jevit nejen jako ten, kdo pokračuje a rozvíjí, často pozoruhodně, scholastickou tradici, ale i jako „zakladatel modernismu“. Toto napětí mezi „starým“ a „novým“ lze právě doložit na Suárezově pojetí metafyziky a je dobře, že Daniel Heider obě stránky tohoto procesu sleduje. Je to v každém případě velmi náročný úkol, vyžadující široký studijní a vědomostní základ a dobrou a komplexní znalost filosofických textů. Tu kandidát v předkládané práci úctyhodným způsobem prokazuje.

Práce je rozčleněna do čtyř oddílů (o celkem 7 kapitolách), závěrečný pátý oddíl přináší shrnutí a zhodnocení. V úvodu práce D.Heider podává kromě vytýčení cílů práce a stanovení metodického postupu i přehled o dosavadním stavu bádání. Ten je stručný a vyčerpávající, ale lze konstatovat, že pečlivá práce se sekundární odbornou literaturou, kterou autor dobře zná a široce využívá, provází celou disertaci, přičemž je třeba ocenit i využití literatury z hispánské oblasti, což práci o španělském filosofovi jistě prospívá.

Ve vlastní práci autor postupuje od posouzení Suárezovy metafyziky jako vědy o jsoucnu k pojednání o jeho pojmu jsoucna a o esenci a existenci. To mu vytváří předpoklady podat výklad o Suárezově teorii transcendentálií a teorii transcendentální jednoty a jejích druzích. Lze říci, že práce je logicky a přesně i přehledně uspořádána. Vůbec lze konstatovat, že výklad je v disertaci podán v jasném slovním vyjádření, což u pojednávané náročné látky, kterou představuje výklad Suárezovy filosofie, konfrontované často s názory Jana Dunse Scota a dalších myslitelů, není právě jednoduchý úkol. *Doctor eximius* (a ovšem i *doctor subtilis*) mohou klást interpretaci nemalé překážky, jak si byli vědomi již současníci. Recenzent by dále rád ocenil přesnost i výstižnost četných překladů z latiny do češtiny, které provázejí celou práci, o níž lze říci, že je i po formální stránce vybroušená. Také se závěry, k nimž autor na základě svého rozboru dospěl (zejména pokud jde o „umírněně-realistické“ stanovisko Suárezovo, kde je pečlivě doložen i spor o toto stanovisko v historicko-filosofické literatuře) lze podle názoru recenzenta vyslovit souhlas.

Pokud jde přeci jen o určité připomínky k práci, které má oponentský posudek obsahovat, je třeba zdůraznit, že se jedná jen o připomínky drobné, spíše o poznámky na okraj, které v žádném případě neovlivňují její vysokou úroveň:

Na str. 143 - 144 D. Heider uvádí Suárezův argument, „že vše, co existuje, musí mít nutně determinovanou entitu, která je entitou individuální, ale současně i to, že není možné, aby univerzálie existovaly odděleně od svých individuí“. Správně z toho uzavírá, že daný argument je v první řadě zaměřen proti platónsky orientovanému realismu, resp. proti tzv. ultra-realismu wyclifovského typu, podle kterého člověk jako takový existuje jako reálně identický v jednotlivých lidech. K tomu cituje český překlad učebnice Alaina de Libery *Středověká filosofie* z roku 2001. Asi by bylo možné se v této věci dovolat práce téhož autora *La querelle des universaux. De Platon à la fin du moyen âge*, Paris 1996, kde je tato otázka pojednána podrobněji. Kromě toho to navozuje otázku, zde by eventuálně i na jiných místech nebylo zajímavé porovnat Suárezova stanoviska s učením Wyclifovým, které náš španělský učenec mohl poznat z proti-wyclifských polemik Wyclifova současníka Tomáše Nettera Waldenského (*Doctrinale antiquitatum fidei catholicae ecclesiae*), které byly opakovaně vydávány tiskem až do začátku 18. století. Ze zběžného čtení určitých citovaných míst z *Disputationes Metaphysicae* jsem nabyl dojmu, že by nebylo vyloučené nalézt určité nepřímé ohlasy na Wyclifův traktát *De universalibus*, (vydaný konečně v roce 1985), kde se jeho autor vyrovnává i se Scotovým a Ochamovým pojetím platónských idejí. To ovšem již stojí mimo rámec dané disertace.

Právě tak stojí mimo tento rámec eventuální porovnání Suárezova textu v kontextu dějin českého myšlení (a v návaznosti na práci S. Sousedíka, *Jan Duns Scotus, Doctor subtilis a jeho čeští žáci* i na jeho starší stať o pojmu *distinctio*

formalis), kde připadá v úvahu zejména Stanislav ze Znojma a jeho velký traktát *De universalibus*, považovaný omylem za Wyclifovo dílo a také pod jeho jménem kdysi vydaný. Snad by bylo v budoucím bádání možné, se na některé tyto otázky zaměřit.

Nyní je však třeba konstatovat, že předložená rozsáhlá, pečlivě zpracovaná a vědecky přínosná disertace Daniela Heidera, dosahující téměř kvality práce habilitační, svrchovaně splňuje požadavky na práci disertační. S plnou odpovědností ji proto doporučuji jako výtečnou k obhajobě. Zároveň doporučuji publikaci jejích částí nebo i celku.

V Praze 19. října 2007.

Doc. PhDr. Vilém Herold, CSc.
Filosofický ústav AV ČR, v.v.i.